

اصول فقه به روش ساده

جلد دوم

تألیف:

سمیرا سید محمدی

وکیل پایه یک دادگستری

چاپ بیستم

(ویرایش جدید)

۱۴۰۳

سرشناسه	: سیدمحمدی، سمیرا، ۱۳۶۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: اصول فقه به روش ساده / تألیف سمیرا سیدمحمدی.
مشخصات نشر	: تهران: مشاهیر دادآفرین، ۱۴۰۳ -
مشخصات ظاهری	: ج.
شابک جلد دوم	: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۳۴-۰۲-۹
شابک دوره	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۹۲-۷۳-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: ج ۱ (چاپ هفتم: ۱۳۹۸).
یادداشت	: ج ۲ (چاپ هشتم: ۱۳۹۹).
موضوع	: اصول فقه -- آزمون‌ها و تمرین‌ها
موضوع	: Islamic law -- Interpretation and construction -- Examinations, questions, etc :
موضوع	: اصول فقه -- آزمون‌ها و تمرین‌ها (عالی)
موضوع	: Islamic law -- Interpretation and construction -- Examinations, questions, etc. (Higher) :
موضوع	: وکالت (فقه) -- آزمون‌ها
موضوع	: Mandate (Contract) (Islamic law) -- Examinations* :
موضوع	: وکالت (فقه) -- آزمون‌ها و تمرین‌ها (عالی)
موضوع	: Mandate (Contract) (Islamic law) -- Examinations, questions, etc. (Higher)* :
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۸ الف۶/س۹۱۵/BP۱۵۵
رده‌بندی دیویی	: ۲۹۷/۳۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۷۶۰۹۰۱

اصول فقه به روش ساده

تألیف: سمیرا سید محمدی

چاپ بیستم (ویرایش جدید) - تابستان ۱۴۰۳

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۹۰۰۰۰ تومان

شابک جلد دوم: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۳۴-۰۲-۹

شابک دوره: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۹۲-۷۳-۹

چاپ و صحافی: وطن چاپ

مؤسسه مشاهیر دادآفرین: خیابان کارگر شمالی، بالاتر از چهارراه فاطمی، کوچه شهید اکبری، پلاک ۳۲، تلفن: ۸۱۰۵۴

پست الکترونیکی: office@dadafarin.com وب سایت: www.dadafarin.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه:

برای پیدا کردن حکم شرعی باید در وهله اول به ادله قطعی و ظنی یعنی ادله استنباط احکام و امارات مراجعه نمود و چنانچه توان حکم شرعی را در میان این ادله یافت باید به ادله فقهی یا اصول عمیه رجوع کرد، در مقام اجرای قانون نیز دادرسی ابتدا باید به قوانین موضوعه مراجعه و براساس آن رای صادر کند، لکن از آنجا که هیچ قانونگذاری نمی تواند تمام روابط پیچیده و گوناگون را پیش بینی نماید و برای آن حکمی وضع کند و اسامی کامل قانونگذاری در این نیست که همه راه حل ها را پیش بینی نماید، گاه ممکن است دادرسی علی رغم مراجعه به قانون، نتواند حکم قهیه را در قوانین موضوعه پیدا از سوی دیگر نیز به حکم اصل ۱۶۷ قانون اساسی و ماده ۳ قانون آیین دادرسی مدنی قاضی در حرحال موظف است به دعوا رسیدگی کند، بنابراین باید اصولی اندیشید تا در موقع تشک و تردید دادرسی را از سرگردانی نجات دهد که این اصول، همان اصول عمیه می باشند. به همین جهت لازم است در این جلد از کتاب «اصول فقه به روش ساده» به بررسی ادله استنباط احکام، امارات و اصول عمیه بپردازیم.

در این مجموعه سعی شده است مطالب در عین جامع و کامل بودن به زبانی ساده و روان بیان شوند همچنین در این کتاب از نمودارها و جداول در میان مطالب استفاده شده است که به یادگیری آسان تر مطالب کمک شایانی می کند. از سوی دیگر خلاصه مطالبی در انتهای هر قسمت گذاشته شده است که علاوه بر اینکه موجب ایجاد تسلط بر مطالب می شود به دانشجویان کمک می کند در مدت زمان محدودی بتوانند به مرور مطالب بپردازند. مجموعه ای از تستهای آزمونهای سالهای اخیر و کالت، کارشناسی ارشد و قضاوت جهت بخش و آشنایی با شیوه طراحی تست نیز در انتهای کتاب گنجانده شده است.

در پایان لازم است از استاد امیر کالوند ریاست محترم موسسه مشاوره آفرین که در تهیه و چاپ این مجموعه کمک کردند و سرکار خانم پریسا شیخ زاده که زحمت تایپ آن را بر عهده داشتند تقدیر و تشکر نمایم.

سمیرا سید محمدی

بهار ۱۴۰۱

فهرست مطالب

۲۳	بخش اول: ادله استنباط احکام
۲۴	فصل اول: قرآن
۲۴	اولین و آخرین سوره و آیه‌ای که نازل شده:
۲۴	اشکال نزول قرآن:
۲۵	آیات مکی و مدنی:
۲۵	تفاوت آیات مکی و مدنی:
۲۵	۱- از جهت ظاهر:
۲۵	۲- از جهت محتوا:
۲۵	محتوای قرآن:
۲۶	ویژگی‌های قرآن:
۲۸	تخصیص و تقیید قرآن:
۲۸	نسخ قرآن:
۲۹	خلاصه مطالب
۳۲	فصل دوم: سنت
۳۲	تعریف سنت:
۳۲	مقایسه سنت بین شیعیان و اهل سنت:
۳۲	کاربرد سنت:
۳۲	۱- تفسیر و توضیح قرآن:
۳۳	۲- بیان احکامی که در قرآن نیامده است:
۳۳	۳- تأکید و بیان مجدد احکام قرآن:
۳۳	حجیت سنت:
۳۳	اقسام سنت:
۳۵	خلاصه مطالب
۳۶	«خبر»، «حدیث» یا «روایت»:
۳۶	اقسام خبر:
۳۷	شرایط روایت‌کننده خبر واحد:
۳۹	خلاصه مطالب
۴۰	اقسام خبر متواتر:

۴۰	اقسام خبر واحد:
۴۰	الف) خبر مستفیض و غیر مستفیض
۴۱	ب) خبر صحیح، حسن، موثق و ضعیف
۴۲	مقایسه خبر و شهادت:
۴۳	خلاصه مطالب
۴۴	فصل سوم: اجماع
۴۴	تعریف اجماع:
۴۴	اجماع به عقیده اهل سنت:
۴۴	اجماع به عقیده شیعیان:
۴۴	تفاوت اجماع میان شیعیان و اهل سنت:
۴۵	عناصر اجماع:
۴۶	نحوه کاشفیت اجماع از رأی و نظر معصوم (ع):
۴۸	اولین ادعای اجماع در تاریخ اسلام:
۴۹	خلاصه مطالب
۵۱	اقسام اجماع:
۵۱	الف) اجماع محصل و منقول:
۵۱	ب) اجماع مدرکی و غیرمدرکی:
۵۲	ج) اجماع مرکب و بسیط:
۵۲	د) اجماع سکوتی و صریح:
۵۴	خلاصه مطالب
۵۶	فصل چهارم: عقل
۵۶	اقسام عقل:
۵۶	الف) عقل فطری و اکتسابی:
۵۶	ب) عقل عملی و نظری:
۵۶	تعریف دلیل عقلی:
۵۷	اقسام دلیل عقلی:
۵۸	۱- مستقلات عقلی:
۵۸	۲- غیر مستقلات عقلی (استلزامات عقلی):
۵۸	مثال برای مستقلات عقلی:
۵۹	مثال برای غیرمستقلات عقلی:
۵۹	قاعده تلازم بین حکم عقل و حکم شرع:

۶۱	خلاصه مطالب
۶۲	تعریف مقدمه:
۶۲	اقسام مقدمه:
۶۲	الف) تقسیم مقدمه از حیث مقام ایجادکننده:
۶۲	۱- مقدمه شرعی
۶۲	۲- مقدمه قانونی:
۶۳	۳- مقدمه عقلی
۶۴	۴- مقدمه عادی
۶۴	ب) تقسیم مقدمه بر حسب چگونگی وابستگی ذی‌المقدمه به آن:
۶۴	۱- مقدمه وجوب
۶۵	۲- مقدمه واجب
۶۶	۳- مقدمه صحت
۶۸	۴- مقدمه علم
۶۸	۵- مقدمه نفوذ
۶۹	۶- مقدمه لزوم
۶۹	ج) مقدمه متقدم، مقارن و متأخر:
۶۹	۱- مقدمه متقدم
۷۰	۲- مقدمه مقارن
۷۱	۳- مقدمه متأخر
۷۲	د) مقدمه خارجی و داخلی:
۷۲	۱- مقدمه خارجی
۷۲	۲- مقدمه داخلی
۷۳	ج) اقسام مقدمه بر حسب اندازه وابستگی میان آن و ذی‌المقدمه:
۷۳	۱- مقدمه عدم مانع:
۷۴	۲- مقدمه مقتضی:
۷۵	۳- مقدمه علت تامه:
۷۵	۴- مقدمه سبب:
۷۶	۵- مقدمه شرط:
۷۶	۶- مقدمه مُعد:
۷۷	خلاصه مطالب
۷۹	بحث مقدمه واجب:

۸۰	طرح بحث:
۸۱	ثمره بحث:
۸۲	مقدمه حرام:
۸۳	قاعده «اذن در شیء، اذن در لوازم آن است.»:
۸۳	بررسی اصطلاحات موجود در قاعده:
۸۵	اقسام لازم:
۸۹	بررسی محتوای قاعده «اذن در شیء، اذن در لوازم آن است.»:
۹۲	خلاصه مطالب:
۹۴	فصل پنجم: قیاس:
۹۴	اقسام استدلال در منطق:
۹۶	تعریف قیاس:
۹۶	ارکان قیاس:
۹۸	شرایط قیاس:
۱۰۲	خلاصه مطالب:
۱۰۳	اقسام قیاس:
۱۰۳	الف) قیاس منصوص العله و مستنبط العله:
۱۰۳	۱- قیاس منصوص العله:
۱۰۵	۲- قیاس مستنبط العله:
۱۰۸	ب) قیاس اولویت، مساوی و ادنی:
۱۰۸	۱- قیاس اولویت:
۱۱۰	۲- قیاس ادنی:
۱۱۱	۳- قیاس مساوی:
۱۱۴	ج) قیاس جلی و خفی:
۱۱۴	۱- قیاس جلی:
۱۱۵	۲- قیاس خفی:
۱۱۸	خلاصه مطالب:
۱۱۹	بررسی چند اصطلاح:
۱۱۹	تنقیح مناط:
۱۲۰	تخریج مناط (مناسبت یا اخاله):
۱۲۲	تحقیق مناط:
۱۲۴	وحدت ملاک:

۱۲۷.....	خلاصه مطالب
۱۲۸.....	قیاس مع الفارق:.....
۱۲۸.....	بررسی حجیت داشتن قیاس در استنباط احکام شرعی:.....
۱۲۸.....	بررسی حجیت داشتن قیاس در حقوق موضوعه ایران:.....
۱۳۰.....	خلاصه مطالب
۱۳۱.....	فصل ششم : استصلاح
۱۳۱.....	تعریف استصلاح:.....
۱۳۱.....	تعریف مصالح مرسله:.....
۱۳۲.....	اقسام مصلحت:.....
۱۳۲.....	۱- مصالح ضروری:.....
۱۳۲.....	۲- مصالح احتیاجی (حاجت‌ها و نیازمندی‌ها):.....
۱۳۲.....	۳- مصالح تحسینی (تزیینی):.....
۱۳۲.....	بررسی حجیت داشتن قاعده استصلاح:.....
۱۳۵.....	مقایسه استصلاح و قیاس:.....
۱۳۵.....	مقایسه استصلاح و حکم حکومتی:.....
۱۳۵.....	بررسی حجیت قاعده استصلاح در حقوق موضوعه:.....
۱۳۶.....	خلاصه مطالب
۱۳۸.....	فصل هفتم : استحسان
۱۳۸.....	تعریف استحسان :.....
۱۳۹.....	اقسام استحسان:.....
۱۳۹.....	۱- استحسان قیاسی.....
۱۴۰.....	۲- استحسان ضرورت:.....
۱۴۱.....	بررسی حجیت استحسان :.....
۱۴۱.....	کاربرد استحسان در حقوق موضوعه ایران:.....
۱۴۱.....	نمونه‌هایی از کاربرد استحسان در حقوق:.....
۱۴۳.....	مقایسه استحسان و استصلاح:.....
۱۴۴.....	خلاصه مطالب
۱۴۶.....	فصل هشتم : سد ذرایع و فتح ذرائع
۱۴۶.....	گفتار اول: سد ذرائع.....
۱۴۶.....	تعریف سد ذرایع:.....
۱۴۶.....	بررسی حجیت داشتن قاعده سد ذرایع:.....

۱۴۹.....	گفتار دوم: فتح ذرائع.....
۱۴۹.....	تعریف فتح ذرائع:.....
۱۴۹.....	بررسی حجیت داشتن قاعده فتح ذرائع:.....
۱۵۰.....	خلاصه مطالب.....
۱۵۱.....	فصل نهم: عرف.....
۱۵۱.....	تعریف عرف:.....
۱۵۱.....	عناصر عرف:.....
۱۵۱.....	اقسام عرف:.....
۱۵۱.....	الف) عرف لفظی و عرف عملی:.....
۱۵۲.....	ب) عرف عام و عرف خاص:.....
۱۵۲.....	اقسام عرف خاص:.....
۱۵۲.....	الف) عرف خاص صنفی، زمانی و مکانی.....
۱۵۳.....	ب) عرف شارع و عرف متشرعه.....
۱۵۳.....	ث) عرف صحیح و عرف فاسد.....
۱۵۳.....	ج) عرف مطرد، غالب و مشترک.....
۱۵۴.....	چ) عرف سابق، همزمان و لاحق:.....
۱۵۴.....	عادت:.....
۱۵۴.....	تعریف عادت:.....
۱۵۴.....	عناصر عادت:.....
۱۵۴.....	اقسام عادت:.....
۱۵۴.....	الف) عادت فردی و جمعی:.....
۱۵۵.....	ب) عادت طبیعی یا غریزی و ارادی:.....
۱۵۵.....	پ) عادت ممدوح و مذموم:.....
۱۵۵.....	مقایسه عرف با عادت:.....
۱۵۶.....	خلاصه مطالب.....
۱۵۹.....	بررسی حجیت داشتن عرف:.....
۱۵۹.....	شرایط حجیت داشتن عرف:.....
۱۶۰.....	کاربرد عرف در حقوق:.....
۱۶۴.....	نمونه‌هایی از استناد به عرف نزد اهل سنت:.....
۱۶۶.....	خلاصه مطالب.....
۱۶۷.....	فصل یازدهم: بنای عقلا.....

تعریف سیره:.....	۱۶۷
اقسام سیره:	۱۶۷
۱- سیره عقلا:.....	۱۶۷
۲- سیره متشرعه:	۱۶۸
مقایسه بنای عقلا و دلیل عقلی:	۱۶۸
مقایسه بنای عقلا و عرف:	۱۶۸
بررسی حجیت سیره عقلا و متشرعه:.....	۱۶۸
خلاصه مطالب	۱۷۰
فصل دوازدهم: شهرت	۱۷۱
تعریف شهرت:.....	۱۷۱
اقسام شهرت:	۱۷۱
بررسی حجیت شهرت:	۱۷۲
بررسی حجیت شهرت در حقوق موضوعه:.....	۱۷۳
خلاصه مطالب	۱۷۴
بخش دوم: امارات	۱۷۵
فصل اول: بررسی مفاهیم قطع، ظن و شک و وهم.....	۱۷۵
گفتار اول: قطع	۱۷۷
حجیت قطع:	۱۷۷
اقسام قطع:	۱۷۷
مقایسه قطع طریقی و موضوعی:.....	۱۸۱
کاربرد قطع در حقوق:	۱۸۱
خلاصه مطالب	۱۸۳
گفتار دوم: ظن	۱۸۵
حجیت ظن:	۱۸۵
اقسام ظن:	۱۸۵
۱- ظن شخصی و نوعی:.....	۱۸۵
۲- ظن خاص و مطلق:	۱۸۶
گفتار سوم: شک	۱۸۶
حجیت شک:.....	۱۸۶
منشاء پیدایش شک :	۱۸۷
اقسام شک:.....	۱۸۷

۱۸۷.....	۱- شک در موضوع و شک در حکم:
۱۸۷.....	۲- شک ساری و شک طاری:
۱۸۸.....	فصل دوم: تجری و انقیاد.....
۱۸۸.....	گفتار اول: تجری.....
۱۸۹.....	گفتار دوم: انقیاد.....
۱۹۱.....	خلاصه مطالب.....
۱۹۲.....	فصل سوم: دلیل، اماره و اصل.....
۱۹۲.....	گفتار اول: دلیل.....
۱۹۳.....	گفتار دوم: اماره.....
۱۹۳.....	تعریف اماره:.....
۱۹۴.....	اقسام اماره:.....
۱۹۴.....	الف) اماره حکمی و موضوعی.....
۱۹۵.....	ب) اماره قانونی و قضائی.....
۱۹۷.....	بررسی تعارض امارات:.....
۱۹۸.....	۱- تعارض اقرار با قاعده ید:.....
۱۹۸.....	۲- تعارض شهادت شرعی با قاعده ید:.....
۱۹۸.....	۳- تعارض دو اقرار با یکدیگر:.....
۱۹۹.....	۴- تعارض دو شهادت شرعی با یکدیگر:.....
۱۹۹.....	۵- تعارض اقرار با شهادت شرعی:.....
۱۹۹.....	۶- تعارض قاعده تسلیط و قاعده لاضرر:.....
۲۰۰.....	۷- تعارض اماره قانونی با اماره قضایی:.....
۲۰۱.....	خلاصه مطالب.....
۲۰۳.....	گفتار سوم: اصل عملی.....
۲۰۳.....	مقایسه دلیل و اماره:.....
۲۰۳.....	الف) شباهت دلیل و اماره:.....
۲۰۴.....	ب) تفاوت دلیل و اماره:.....
۲۰۴.....	مقایسه اماره و اصل عملی:.....
۲۰۴.....	الف) شباهت اماره و اصل عملی:.....
۲۰۴.....	ب) تفاوت اماره و اصل عملی:.....
۲۰۵.....	فرض حقوقی:.....
۲۰۷.....	خلاصه مطالب.....

۲۰۹.....	بخش سوم: اصول عملیه.....
۲۰۹.....	کلیات
۲۰۹.....	گفتار اول : اصل
۲۰۹.....	تعریف اصل :.....
۲۱۱.....	اقسام اصل :
۲۱۱.....	اقسام اصول عملیه :
۲۱۲.....	نکات اصول عملیه :
۲۱۴.....	گفتار دوّم : بررسی اصطلاحات علم تفصیلی ، علم اجمالی و شک بدوی
۲۱۶.....	گفتار سوم : اقسام شبهه.....
۲۱۶.....	الف) شبهه تحریمیه و وجوبیه:.....
۲۱۷.....	ب) شبهه حکمیّه و موضوعیه :
۲۱۹.....	اقسام شبهه موضوعیه:.....
۲۲۱.....	گفتار چهارم : اقسام شک در مکلفٌ به
۲۲۱.....	۱- تردید بین متباینین:.....
۲۲۱.....	الف) تردید بین متباینین محصوره.....
۲۲۲.....	ب) تردید بین متباینین غیر محصوره.....
۲۲۲.....	۲- تردید بین اقل و اکثر:.....
۲۲۳.....	الف) تردید بین اقل و اکثر ارتباطی:.....
۲۲۳.....	ب) تردید بین اقل و اکثر غیرارتباطی (استقلالی):.....
۲۲۵.....	خلاصه مطالب
۲۲۸.....	فصل اول :اصل برائت
۲۲۸.....	گفتار اول : تعریف اصل برائت.....
۲۲۸.....	گفتار دوّم : مجرای اصل برائت.....
۲۳۱.....	گفتار سوم : مقایسه اصل برائت با اصول دیگر.....
۲۳۱.....	مقایسه اصله‌الاباحه و اصل برائت:.....
۲۳۳.....	مقایسه اصل عدم و اصل برائت:.....
۲۳۴.....	تفاوت بین نفی و اصل عدم:.....
۲۳۶.....	خلاصه مطالب
۲۳۸.....	گفتار چهارم : دلایل حجیت اصل برائت.....
۲۳۹.....	گفتار پنجم : کاربرد اصل برائت در حقوق.....
۲۴۲.....	۱- اصل برائت به معنای برائت از تکلیف (برائت اصولی).....

۲۴۲.....	الف) شک در جرم بودن عمل.....
۲۴۳.....	ب) شک در قلمروی مفهومی جرم:.....
۲۴۳.....	پ) شک در جزئیات عمل ارتكابی:.....
۲۴۴.....	ت) شک در تکلیف وجوبی:.....
۲۴۴.....	۲- اصل برائت به معنای برائت از اتهام و مجازات:.....
۲۴۴.....	۳- اصل برائت به معنای برائت ذمه از دین:.....
۲۴۵.....	الف) تردید در ثبوت دین:.....
۲۴۵.....	ب) تردید در ثبوت ضمان قهری:.....
۲۴۶.....	خلاصه مطالب.....
۲۴۷.....	فصل دوم: اصل احتیاط.....
۲۴۷.....	گفتار اول: تعریف اصل احتیاط.....
۲۴۷.....	گفتار دوم: مجرای اصل احتیاط.....
۲۴۸.....	اقسام شک در مکلف‌به:.....
۲۵۲.....	گفتار سوم: تعارض دو احتیاط.....
۲۵۳.....	گفتار چهارم: شرایط اجرای اصل احتیاط.....
۲۵۴.....	خلاصه مطالب.....
۲۵۵.....	فصل سوم: اصل تخییر.....
۲۵۵.....	گفتار اول: تعریف اصل تخییر.....
۲۵۵.....	گفتار دوم: مجرای اصل تخییر.....
۲۵۵.....	گفتار سوم: موارد کاربرد «تخییر» در اصول فقه.....
۲۵۵.....	۱- تخییر بین محذورین.....
۲۵۷.....	۲- تخییر بین دو یا چند دلیل متعارض (متعارضین):.....
۲۵۷.....	۳- تخییر بین دو حکم متزاحم (متزاحمین):.....
۲۵۸.....	۴- تخییر بین افراد واجب مخیر:.....
۲۵۹.....	خلاصه مطالب.....
۲۶۰.....	فصل چهارم: اصل استصحاب.....
۲۶۰.....	گفتار اول: تعریف استصحاب.....
۲۶۰.....	گفتار دوم: عناصر استصحاب.....
۲۶۴.....	گفتار سوم: شک ساری (قاعده یقین).....
۲۶۶.....	گفتار چهارم: استصحاب وارونه یا قهقری.....
۲۶۸.....	خلاصه مطالب.....

۲۶۹.....	گفتار پنجم : اقسام استصحاب.....
۲۶۹.....	الف - ۱) استصحاب موضوعی و حکمی.....
۲۷۳.....	الف - ۲) استصحاب وجودی و عدمی.....
۲۷۷.....	ب) استصحاب حکم عقل و حکم شرع.....
۲۷۷.....	پ) شک در مقتضی و شک در رافع.....
۲۸۲.....	ت) استصحاب جزئی و کلی:.....
۲۸۲.....	۱- استصحاب کلی نوع اول:.....
۲۸۳.....	۲- استصحاب کلی نوع دوم:.....
۲۸۵.....	۳- استصحاب کلی نوع سوم.....
۲۸۷.....	استصحاب اعتبار قانون:.....
۲۸۹.....	خلاصه مطالب.....
۲۹۱.....	گفتار ششم : اصل تأخر حادث.....
۲۹۱.....	۱- تاریخ وقوع یکی از دو حادثه معلوم و دیگری مجهول باشد:.....
۲۹۲.....	۲- تاریخ وقوع هر دو حادثه مجهول باشد:.....
۲۹۳.....	مقایسه اصل تأخر حادث با استصحاب عدمی:.....
۲۹۳.....	مقایسه استصحاب عدمی و اصل عدم:.....
۲۹۳.....	گفتار هفتم : اصل مثبت.....
۲۹۴.....	گفتار هشتم : نکات مربوط به اصل استصحاب.....
۲۹۸.....	خلاصه مطالب.....
۲۹۹.....	گفتار نهم : تعارض استصحاب با خود و یا ادله دیگر.....
۲۹۹.....	الف) تعارض استصحاب با خود.....
۳۰۱.....	ب) تعارض استصحاب با امارات:.....
۳۰۱.....	۱- تعارض استصحاب با قاعده ید:.....
۳۰۳.....	بررسی ماده ۳۷ قانون مدنی:.....
۳۰۳.....	۲- تعارض قاعده صحت با استصحاب:.....
۳۰۵.....	۳- تعارض استصحاب با قاعده فراغ و تجاوز:.....
۳۰۶.....	۴- تعارض استصحاب با ظاهر حال:.....
۳۰۸.....	تعارض استصحاب با قاعده قرعه:.....
۳۱۰.....	پ) تعارض استصحاب با سایر اصول عملیه:.....
۳۱۰.....	۱- تعارض اصل استصحاب با اصل برائت:.....
۳۱۲.....	۲- تعارض اصل استصحاب با اصل احتیاط:.....

۳۱۲.....	۳- تعارض اصل استصحاب با اصل تخییر:
۳۱۳.....	خلاصه مطالب
۳۱۵.....	بخش چهارم : تعارض ادله.....
۳۱۵.....	تعریف تعارض :
۳۱۶.....	شرایط تعارض:.....
۳۱۶.....	۱- تعدد ادله متعارض:.....
۳۱۷.....	۲- قطعی نبودن ادله متعارض:.....
۳۱۷.....	۳- حجیت داشتن هر دو دلیل متعارض:.....
۳۱۸.....	۴- وجود ناسازگاری در مدلول دو دلیل :.....
۳۱۸.....	تزام :
۳۲۳.....	خلاصه مطالب
۳۲۴.....	اقسام تعارض
۳۲۴.....	۱- تعارض واقعی یا مستقر
۳۲۶.....	۲- تعارض ظاهری یا غیرمستقر یا بدوی.....
۳۲۸.....	خلاصه مطالب
۳۲۹.....	انواع جمع عرفی در تعارض ظاهری :
۳۲۹.....	۱- ورود
۳۳۲.....	۲- تخصص :.....
۳۳۶.....	مقایسه تخصص و ورود:.....
۳۳۶.....	الف : شباهت تخصص و ورود
۳۳۷.....	ب : تفاوت تخصص و ورود.....
۳۳۷.....	۳- حکومت
۳۳۷.....	اقسام حکومت :
۳۴۲.....	مقایسه ورود و حکومت :
۳۴۲.....	الف - شباهت ورود و حکومت:.....
۳۴۲.....	ب - تفاوت ورود و حکومت :
۳۴۲.....	۴- تخصیص :.....
۳۴۳.....	مقایسه تخصیص و حکومت :
۳۴۴.....	خلاصه مطالب
۳۴۷.....	بخش پنجم : اجتهاد و تقلید
۳۴۷.....	فصل اول : اجتهاد

تعریف اجتهاد.....	۳۴۷
تعریف مجتهد و مقلد:.....	۳۴۷
مقدمات اجتهاد:.....	۳۴۷
اقسام اجتهاد:.....	۳۴۷
۱- اجتهاد مطلق:.....	۳۴۷
۲- اجتهاد تجزی:.....	۳۴۸
نظریه تخطئه و تصویب:.....	۳۴۸
خلاصه مطالب.....	۳۴۹
فصل دوم: تقلید.....	۳۵۰
تعریف تقلید.....	۳۵۰
بررسی جواز تقلید از مجتهد.....	۳۵۰
موارد ممنوعیت تقلید.....	۳۵۰
تقلید از میت.....	۳۵۱
تقلید از اعلم.....	۳۵۱
شرایط مرجع تقلید.....	۳۵۱
خلاصه مطالب.....	۳۵۲
سؤالات.....	۳۵۳
پاسخنامه.....	۳۸۰
منابع و مؤاخذ.....	۳۹۱

علائم اختصاری

قانون اساسی	:	ق.ا
قانون مدنی	:	ق.م
قانون آیین دادرسی مدنی	:	ق.آ.د.م
قانون مجازات اسلامی	:	ق.م.ا
قانون آیین دادرسی کیفری	:	ق.آ.د.ک
قانون تجارت	:	ق.ت
لایحه اصلاح قانون تجارت	:	ل.ا.ق.ت
قانون حمایت خانواده	:	ق.ح.خ
قانون امور حسبی	:	ق.ا.ح
قانون مسئولیت مدنی	:	ق.م.م
قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی	:	ق.ن.ا.م.م

بخش اول: ادله استنباط احکام

«ادله استنباط احکام»، ادله‌ای است که فقیه به آنها رجوع می‌کند و حکمی را به دست می‌آورد. برای مثال حدیث نبوی داریم که می‌گوید: «انَّ النَّاسَ مَسْلُطُونَ عَلَيَّ اَمْوَالِهِمْ» مقنن نیز بر اساس این حدیث در ماده ۳۰ ق.م. مقرر داشته: «هر مالکی نسبت به مایملک خود حق همه‌گونه تصرف و انتفاع دارد مگر در مواردی که قانون استثناء کرده باشد.»

همچنین خداوند در آیه ۷۸ سوره حج می‌فرماید: «مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ» یعنی خداوند در دین کار سنگین و سختی بر شما قرار نداد. مقنن بر اساس این آیه از قرآن و همچنین بر مبنای «بنای عقلا» در ماده ۱۱۳۰ ق.م. مقرر داشته: «در صورتی که دوام زوجیت موجب عسر و حرج زوجه باشد، وی می‌تواند به حاکم شرع مراجعه و تقاضای طلاق کند...»

در شمار ادله استنباط احکام بین اصولیون اختلاف است مشهور اصولیون شیعه آن را قرآن، سنت، اجماع و عقل دانسته‌اند و مشهور اصولیون اهل سنت نیز آن را قرآن، سنت، اجماع و قیاس می‌دانند. البته برخی نیز بنای عقلا، عرف و عادت، شهرت، استحسان، استصلاح یا مصالح مرسله، سدّ ذرایع، فتح ذرایع و استقراء را نیز در شمار ادله استنباط احکام می‌دانند، بنابراین ما در این بخش به بررسی تفصیلی هر یک از موارد می‌پردازیم.

فصل اول: قرآن

از بین ادله استنباط احکام «قرآن» مهم‌ترین دلیل به شمار می‌رود که هم از نظر شیعیان و هم از نظر اهل سنت به عنوان منبع معتبر برای استنباط احکام شناخته شده است. از قرآن در اصول فقه به «کتاب» نیز تعبیر می‌شود. قرآن دارای ۳۰ جزء و ۱۱۴ سوره است.

اولین و آخرین سوره و آیه‌ای که نازل شده:

آیات قرآن از سوی خداوند متعال توسط جبرئیل بر حضرت محمد (ص) نازل شد. اولین آیاتی که نازل شد پنج آیه‌ی اول سوره علق و آخرین آیه‌ای که نازل شد آیه سوم سوره مائده بود که خداوند در این آیه می‌فرماید: «الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا» یعنی «امروز دین شما را برای شما کامل کردم و نعمتم را بر شما تمام کردم و از اینکه اسلام دین شماست خشنودم»؛ البته اولین سوره‌ای که به صورت کامل بر پیامبر (ص) نازل شد سوره حمد و آخرین سوره‌ای که به صورت کامل بر ایشان نازل شد سوره نصر بود.

اشکال نزول قرآن:

قرآن به دو شکل بر حضرت محمد (ص) نازل شد:

- ۱- به صورت دفعی: تمام آیات قرآن به صورت یکجا در شب قدر بر پیامبر (ص) نازل شد.^۱
- ۲- به صورت تدریجی: قرآن به صورت تدریجی و در ظرف ۲۲ سال و دو ماه و ۲۲ روز و به مناسبت پیشامدها و حوادثی که رخ می‌داد یا در پاسخ به سوالاتی که از پیغمبر می‌شد نازل گردید. البته بخشی از آیات قرآن نیز بدون وجود سبب و مناسبت خاصی و فقط به منظور بیان حقایق و راهنمایی و ارشاد مردم نازل می‌شد. به این حوادث، اوضاع و احوال و مناسبت‌هایی که موجب نزول قرآن می‌گردید در اصطلاح «اسباب نزول» یا «شأن نزول» می‌گویند. فایده نزول تدریجی قرآن این است که آیات قرآن بهتر در دل مردم جای می‌گرفت و موجب دلگرمی پیامبر و مسلمانان در موقعیت‌های بحرانی می‌گردید.

۱ - سوره قدر، آیه ۱، «انا انزلناه فی لیلۃ القدر»

آیات مکی و مدنی:

- آیات قرآن از حیث زمانی (و نه مکانی) به «آیات مکی» و «آیات مدنی» تقسیم می‌شوند.
- ۱- آیات مکی: آیاتی هستند که قبل از هجرت پیامبر (ص) از مکه به مدینه نازل شده‌اند.
 - ۲- آیات مدنی: آیاتی هستند که بعد از هجرت پیامبر (ص) از مکه نازل شده‌اند اعم از اینکه در شهر مدینه نازل شده یا خارج از شهر مدینه در جنگل‌ها، مسافرت‌ها و حتی در شهر مکه به هنگام فتح آن.

تفاوت آیات مکی و مدنی:

آیات مکی و مدنی از دو جهت با یکدیگر تفاوت دارند:

۱- از جهت ظاهر:

- ۱- سوره‌های مکی اکثراً کوتاه هستند یعنی تعداد آیات آن کمتر و خود آیات نیز کوتاه‌ترند در حالیکه سوره‌های مدنی نسبتاً طولانی‌ترند.
- ۲- خطاب سوره‌های مکی غالباً با مشرکان و با عبارت «یا ایها الناس» و خطاب سوره‌ی مدنی غالباً با مؤمنان و با عبارت «یا ایهاالذین آمنوا» می‌باشد.

۲- از جهت محتوا:

- ۱- سوره‌های مکی غالباً در مورد مسائل اعتقادی می‌باشد (جنبه کلی دارند) و مردم را به شناخت خدا، توحید، معاد و مکارم اخلاقی دعوت می‌کند و از شرک و بت‌پرستی و کارهای ناپسند بر حذر می‌دارد. در حالیکه سوره‌های مدنی بیشتر مربوط به بیان احکام شرعی و مسائل اجتماعی‌اند.
- ۲- آیات مکی کلی و مجمل هستند و آیات مدنی آن‌ها را شرح و تفسیر، یا تقييد و تخصيص و گاهی نسخ می‌کند.

محتوای قرآن:

- موضوعات و مسائل مطرح شده در قرآن را می‌توان به چند دسته کلی تقسیم نمود:
- ۱- اصول عقاید: که شامل مباحث مربوط به توحید و صفات خداوند، نبوت و معاد می‌باشد.
 - ۲- وقایع تاریخی و قصص: که شامل داستان‌های عبرت‌انگیزی همچون موسی و فرعون، عیسی و حواریون، ابراهیم و نمرود، یحیی و سرگذشت او و... می‌باشد.